

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 10 juli 1914 kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial i anledning av inom utskottet väckt fråga om åtgärder till tryggnad av röstlängdens vid andrakammarval offentlighet.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Bellinder, Mannheimer, von Geijer, Kjellén, Stadener, Olof Olsson, von Bahr, Skarstedt, Hallberg, Jansson i Djursåtra, Persson från Malmö, Räf, Waldén, Leander, Beckman, Kropp, Janson i Bråten och Jönsson i Slätåker.

Vid innevarande riksdag har lagutskottet i sitt med anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning avgivna utlåtande, nr 4, anmält, att utskottet vid sagda granskning funnit två av justitieombudsmannen under året handlagda ärenden, båda berörande frågan om röstlängdens vid andrakammarval offentlighet, vara av beskaffenhet att påkalla särskild uppmärksamhet. Sedan utskottet lämnat en kortfattad redogörelse för vad av handlingarna i omförmälda ärenden inhämtas, anför utskottet: »Av vad i berörda fall förekommit och i övrigt kommit till utskottets kännedom finner utskottet framgå, att vallagens föreskrifter icke medföra erforderlig trygghet för att röstlängden jämväl under tid, då den icke skall enligt 28 § i nämnda lag hållas tillgänglig för granskning, varder, på sätt vid lagens stiftande otvivelaktigt avsetts och jämväl av övriga bestämmelser angående röstlängd får anses följa, betraktad såsom en offentlig handling, vilken bör vara för en var tillgänglig. Med hänsyn till ifrågavarande längds betydelse synes det vara av vikt, att vallagens bestämmelser varda förtydligade i angivna syfte. Utskottet, som det icke tillkommer att i sådant avseende väcka förslag, har velat på sätt sålunda skett fästa uppmärksamheten å förhållandet.»

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 5 saml. 7 häft. (Nr 9—10.) 1

I anslutning till detta lagutskottets uttalande har inom konstitutionsutskottet fråga blivit väckt, att utskottet, med begagnande av den utskottet enligt § 38 riksdagsordningen i sådant avseende tillkommande rätt, måtte hos riksdagen föreslå lagbestämmelser till tryggande av röstlängdens vid andrakammarval offentlighet, och har i anledning härav frågan av utskottet upptagits till behandling.

Jämlikt 28 § i lagen om val till riksdagen skall varje år den för visst valdistrikt under året upprättade röstlängden för val till andra kammaren under tiden från och med den 3 till och med den 9 juli vara å lämpligt ställe inom distriktet framlagd för granskning. Såsom av nästföljande paragrafer i lagen framgår, är ändamålet med denna bestämmelse, att därigenom bekväm tillgång till röstlängden beredes för dem, som för bevakande av sin rösträtt eller av annan anledning önska taga del av densamma, innan tiden för anmärknings framställande mot längden den 15 juli är försutten. Däremot innehåller vallagen icke någon föreskrift, att röstlängden å annan tid än under angivna granskningsvecka är för allmänheten tillgänglig. Givetvis får dock härav icke dragas den slutsatsen, att längden eljest är undandragen offentligheten. Fastmera måste det otvivelaktigt följa av den i tryckfrihetsförordningen § 2 mom. 4 fastslagna grundsatsen om allmänna handlingars offentlighet, att en handling av den karaktär, röstlängden besitter, alltid och ej blott under veckan 3—9 juli är offentlig, d. v. s. bör vara tillgänglig för en var, som vill därav taga del eller göra avskrift. Såsom lagutskottet framhållit, torde ock vid vallagens stiftande röstlängdens egenskap av offentlig handling ansetts självklar.

Emellertid synes på åtskilliga håll bland dem, som hava vården och uppsikten om röstlängden sig anförtrodd, en annan uppfattning hava gjort sig gällande. Såsom lagutskottet anfört och konstitutionsutskottet även annorledes försport, har det nämligen på olika platser i landet inträffat, att personer, som begärt att å annan tid än under granskningsveckan få taga del av eller avskriva röstlängden, förvägrats tillgång till densamma. Att detta med hänsyn till ifrågavarande längds grundläggande betydelse för den politiska rösträttens utövning måste betraktas såsom ett allvarsamt missförhållande finner utskottet uppenbart, och anser utskottet för den skull, att en uttrycklig bestämmelse av innehåll, att utan inskränkning till viss tid envar, som det åstundar, är berättigad att taga del av röstlängden, är av behovet påkallad.

Vad därefter beträffar frågan om den lämpligaste platsen för ett dylikt stadgande må påpekas, att, såsom ovan antytts, hos oss reglerna för allmänna handlingars offentlighet äro givna i grundlag, nämligen i

tryckfrihetsförordningen § 2 mom. 4. Det är icke heller utskottet obekant, att i det av särskilda kommitterade utarbetade förslaget till tryckfrihetsordning ingår en bestämmelse, genom vilken den regel, som nu gäller angående offentlighet för alla »allmänna ärenden rörande handlingar, protokoll och beslut», uttryckligen, om också med vissa förbehåll, utsträcker även till kommunala handlingar, med stadgande av skyldighet för vårdare av sådana handlingar att tillhandahålla desamma till avskrivning på stället. Då emellertid ett införande av förevarande speciella bestämmelse i tryckfrihetsförordningen möjligen skulle kunna leda till missuppfattning i fråga om andra kommunala handlingars offentlighet, då vidare en del likartade stadganden redan äro till finnandes i vår kommunallagstiftning, såsom i 25 och 53 §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet, och då ärendet, såsom nedan närmare utvecklas, synes böra befordras snabbare än enligt reglerna för grundlags stiftande, så har utskottet funnit sig böra tillstyrka bestämmelsens inpassande i vallagen, där 27 § synes erbjuda den lämpligaste platsen.

Utskottet har icke förbisett, att valnämndens ordförande genom skyldigheten att tillhandahålla vallängden och samtidigt ansvara för att densamma ej i något avseende förvanskas kan bliva åtskilligt besvärad, och att detta besvär så till vida blir större för en valnämndsordförande än för magistraten i stad, som ju magistraten i olikhet med valnämndsordföranden har en expedition, vilken i vanlig ordning är öppen för allmänheten. Härvid bör emellertid erinras, att det nu föreslagna stadgandet ej är avsett att införa något nytt i vår lagstiftning utan endast att tydligt uttrycka vad som redan är gällande rätt. Någon skyldighet utöver vad för närvarande åligger valnämndens ordförande pålägges honom följaktligen icke genom den ifrågasatta bestämmelsen. Utskottet har sig ej heller bekant, att i det alldeles övervägande antal valdistrikt på landet, där vallängderna i vederbörlig ordning tillhandahållits, valnämndsordförandena blivit över hövan betungade. För övrigt ligger det i sakens natur och torde redan hava bestyrkts av erfarenheten, att ifrågavarande rätt för allmänheten att på begäran erhålla del av röstlängden tages i anspråk i större omfattning allenast en jämförelsevis kort tid närmast före ett stundande val, d. v. s. regelmässigt under en eller ett par månader vart tredje år.

Då utskottet, särskilt av hänsyn till de stundande valen till andra kammaren, ansett det vara av vikt, att den föreslagna bestämmelsen snarast möjligt vinner tillämpning, föreslår utskottet slutligen, att densamma måtte omedelbart efter utfärdandet träda i kraft, varemot så

mycket mindre någon betänklighet bör kunna hysas, som ju stadgandet allenast uttrycker vad som redan är att anse såsom gällande rätt och i varje fall icke påkallar några särskilda anordningar för den praktiska tillämpningen.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen ville för sin del besluta följande lag om ändrad lydelse av 27 § i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

27 §.

Senast den 25 juni skall röstlängd vara avsänd eller avlämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten, där denna ej själv verkställt upp rättandet.

27 §.

Senast den 25 juni skall röstlängd vara avsänd eller avlämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten, där denna ej själv verkställt upp rättandet.

En var, som det åstundar, äger att under behörig tillsyn taga del av röstlängden ävensom göra avskrift därav.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Stockholm den 10 juli 1914.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.